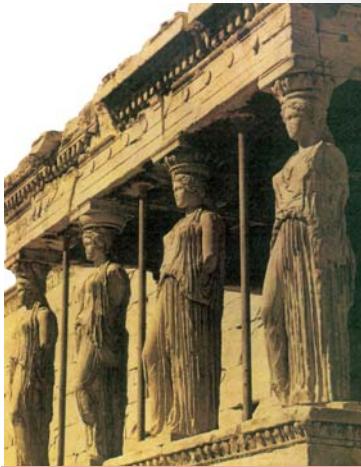

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Antika (grčka književnost)

Književnopovjesno razdoblje

- od 8. st. pr. Kr. (Homer) do 476. g. (pad Zapadnoga Rimskog Carstva)

Klasično razdoblje

(oko 450. g. pr. Krista – 323. g. pr. Krista)

Atena je kulturno i političko središte. U središtu je književnoga stvaralaštva čovjek, a djela se bave aktualnim i općeljudskim problemima. Dominiraju dramske vrste (tragedija i komedija).

Grčka tragedija

- Teme su uglavnom iz mitova.
- Likovi su mitološki junaci visokih moralnih načela koji slijede svoje užvišene ideale, ali upravo to ih vodi u propast. Dakle, tragedija ima **tragičan završetak** ne zato što je **tragički junak** nešto skrivio, nego zato što je djelovao u skladu sa svojim načelima. U tom je njegova **tragička krivnja**.
- Tema se obrađuje **uzvišenim stilom**.
- Cilj izvođenja tragedije jest **katarza**, tj. pročišćenje osjećaja kod gledatelja. Do katarze dolazi jer gledatelj proživljava s likovima sve što se zbiva na sceni te tako postaje bolji i plemenitiji.

Značajke tragedije

- tragički junak
- tragička krivnja
- tragičan završetak
- uzvišen stil

Sofoklo

(496. – 406. g. pr. Krista)

Sofoklo prikazuje lude kakvi bi trebali biti.

ANTIGONA

AUTOR

- uvodi trećega glumca, a time omogućuje složeniju radnju
- lik je idealiziran, ali ima i ljudske mane – neodlučnost, patnju

KONTEKST

- antika
- grčka književnost
- tragedija
- dionizijske svečanosti

KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

- tragedija
- likovi
- dramski sukob
- kompozicija
- dijalog
- monolog
- katarza

LIKOVI

- Antigona
- Kreont
- Izmena
- Tiresija
- Hemon
- Euridika
- zbor/kor staraca tebanskih

DRAMSKA RADNJA (kompozicija)

Uvod: U dijalogu Antigone i Izmene vidljiva je Antigonina odlučnost da prekrši Kreontovu naredbu i pokopa brata Polinika.

Zaplet: Stražari dovode Antigonu pred Kreonta.

Kulminacija: Antigona se ne boji Kreonta i smatra da je ispravno postupila. Kreont naređuje da ju živu zazidaju. Hemon moli oca da odustane od kazne, ali Kreont to ne želi.

Peripetija: Tiresija upozorava Kreonta da se bogovi ljute zbog njegovih odluka (nepokopan Polnik, zatvorena Antigona) i Kreont ga odlučuje poslušati.

Rasplet: Glasnik objašnjava što se dogodilo u grobnici: Antigona se objesila, Hemon se ubio.

Nakon te vijesti ubija se Euridika. Kreont ostaje sam.

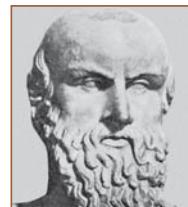

DRAMSKI SUKOB

- božanski zakoni (Antigona) i ljudski zakoni (Kreont)
- Antigona kao tragična junakinja: njezina **tragička krivnja** vodi ju u smrt
- Kreont kao vladar koji se postavio iznad božanskih zakona i zato mora biti kažnen.

AKTUALNOST DJELA

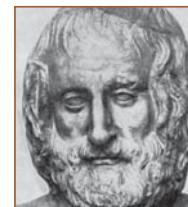
- altruizam
- žrtvovanje za bližnje
- pojedinci koji se postavljaju iznad (nepisanih, ali moralnih) zakona

Esquil
(525. – 456. g. pr. Krista)

Sofoklo
(496. – 406. g. pr. Krista)

Euripid
(485./4. – 406. g. pr. Krista)

Uvodi drugoga glumca.

Uvodi trećega glumca.

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Renesansa

Književnopovijesno razdoblje

- renesansa (15. i 16. st.)
- preporod europske kulture

Kontekst

- izumi i otkrića: kompas, **tiskarski stroj**, otkriće Amerike
- razvitak gradova (trgovina, obrt)
- obnova antičke kulture

U središtu su slike Atenska škola grčki filozofi Platon i Aristotel. Platon upire prstom prema gore (svijet ideja), a Aristotel drži ruku u ravnini sa zemljom (istiće važnost fizičkoga svijeta). Platon i Aristotel zajedno simboliziraju antički ideal jedinstva duha i tijela, koji renesansa nastoji obnoviti.

Renesansni stil

- oponašanje antičkih uzora
- svjetovne teme
- **čovjek** u središtu zanimanja (renesansni humanizam)
- psihološka karakterizacija lika
- pregledna kompozicija
- odmjerenost, jasnoća

Književne vrste

- renesansni ep
- renesansni roman (viteški, pastoralni, pikarski)
- **renesansna drama:**
 - eruditna (učena) komedija (*commedia erudita*)
 - komedija umijeća (*commedia dell' arte*)

- esej
- lirske vrste (petrarkizam)

Spoznaj sama sebe, o božanski
rode u čovječjem duhu!

(M. Ficino)

Marin Držić

(1508. – 1567.)

najveći hrvatski
komediograf

DUNDO MAROJE

Komedija prikazana u vijećnici od kompanije »Pomet-družina«

ERUDITNA KOMEDIJA

- 5 činova
- stalni likovi (škrtač, zaljubljeni mladić, lukavi sluga)
- renesansne antitezze

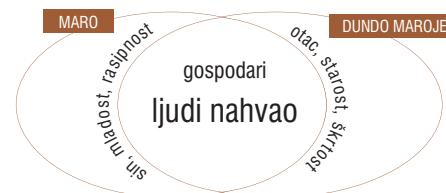
DVA PROLOGA

- Prolog negromanta Dugoga Nosa (podjela ljudi na **ljude nazbilj** i **ljude nahvao**)
- Prolog (sadržaj komedije)

LIKOVİ

- stalni likovi: škrta starac (Dundo Maroje), zaljubljeni mladić (Maro Marojev), lukavi sluga (Pomet)

gospodari	sluge
Dundo Maroje	Bokčilo
Maro Marojev	Popiva
Laura	Petrunjela
Ugo Tudešak	Pomet

Ne djeci u ruke dinare. Dinar u mladu djetetu bjesni kao zli duh, da znaš, u inspiritanu čovjeku.

ljudi nazbilj i ljudi nahvao
Dubrovnik,
16. st.

renesansne anitezze

- mlađost – starost
- selo – grad
- razum – ludost

Pomet Trpeza

- sluga bogatoga njemačkog plemića Uga Tudeška
- glavni lik (utjecaj N. Machiavellija) – njegov je pogled na svijet zasnovan na **vrlini** i **fortuni**
- životna filozofija: hedonizam
- samo sposoban čovjek poput njega može vladati drugim ljudima

POMET: Ma se je trijeba s bremenom akomodavat; trijeba je bit vjerutozou tko
hoće renjat na svijetu. Kralj je čovjek od ljudi, kad se umije vladat. (...)
Trijeba je bit pacijent i ugodič zlu bremenu, da se pak dobro brije
uživa. (...)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Romantizam

Književnopovijesno razdoblje

- javlja se krajem 18. stoljeća, a punu afirmaciju doživljava od 1800. do 1840. g.
- prva moderna književna epoha

Kontekst

- Francuska revolucija, Napoleonova osvajanja, nacionalni pokreti
- opća društvena melankolija kao posljedica razočaranja u suvremene društvene vrijednosti
- razočaran pojedinac osjeća nesklad između sebe i svijeta, izdvaja se od društva i traži mir u prirodi
- romantičar je prožet **svjetskom bolj** (osjećaj tuge i malodušnosti zbog nesklada idealja i stvarnosti) koja rađa kult patnje

Romantičarske teme

- osobne preokupacije (intima, ljubav)
- buntovništvo i odmetništvo
- priroda (egzotični pejsaž)
- mistične i okultne teme
- nacionalne teme (povijest i folklor)

Romantičarska poetika

- umjetnik kao genijalni nadahnuti pojedinac
- kult osjećaja
- subjektivizam
- sloboda književnoga izraza: prođor lirskoga u epiku i dramu (epistolarni roman, roman u stihu)

glavni predstavnik pokreta
Sturm und Drang

tvorac »weimarske klasike«

Johann Wolfgang Goethe
(1749. – 1832.)

PATNJE MLADOGA WERTHERA

KOMPOZICIJA

Obraćanje »izdavača« čitatelju (pripovjedač u 3. licu): izvješće čitatelja o autentičnosti pisama i traži od njega suočeće za Werthera.

Prvi dio: svibanj 1771. – rujan 1771.
(pripovjedač u 1. licu)

Vrijeme radnje: proljeće, ljeto.

Sadržaj: Werther je doputovao u provincijski gradić kako bi sredio neke obiteljske poslove. U idiličnoj prirodi provodi sretne trenutke. Na seoskom plesu upoznaje Lottu i fatalno se zaljubljuje. Lottin je zaručnik Albert na putu, a Werther nastoji što više vremena provoditi u njezinu društvu.

Nakon Albertova povratka i zajedničkih druženja Werther je odlučio otpustiti kako bi zaboravio Lottu.

Drugi dio: listopad 1771. – prosinac 1772.
(pripovjedač u 1. licu)

Vrijeme radnje: ugovorni jesen i zima.

Sadržaj: Werther se nakon odlaska zaposlio, ali i u novoj je sredini nezadovoljan. Na poslu doživljava neugodnost zbog pripadnosti »nižem«, tj. građanskog staležu te odlučuje napustiti službu.

Čezne za Lottom i vraća se u Wahlheim iako zna da se ona u međuvremenu udala za Alberta. Pokušava što više vremena provoditi s njom, ali uviđa da je Lotta podvojena između odanosti mužu i svojih osjećaja prema Wertheru. Nesretan zbog nemogućnosti ostvarenja svoje ljubavi, Werther je počinio samoubojstvo.

WERTER – ROMANTIČARSKI LIK

- osjećajan mladi intelektualac (predimenzionirana osjećajnost)
- umjetnik • idealist • plemenit
- neprilagođen društvu: kada nađe na prepreke (problem), povlači se u svoj svijet
- često patetičan u izjavama i djelovanju
- pesimističan, autodestruktivan

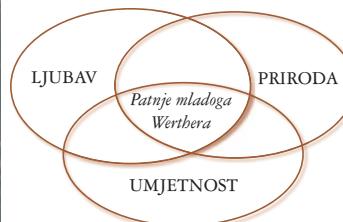
Werterizam je pojava koja označuje svjetonazor i životni stil po uzoru na lik mladoga Werthera.

VRSTA

- epistolarni roman (roman u obliku pisama)

STIL

- emocionalan, prožet lirizmom, patetičan, retoričan

U *Patnjama mladoga Werthera* u liku glavnoga junaka isprepleću se tri romantičarske teme: LJUBAV, PRIRODA i UMJETNOST.

Ljubav

Za romantičare je ona najsvetije duhovno stanje, stapanje duša, očitovanje božanskoga u dušama ljudi. **Jedino ljubav čini čovjeka potrebnim na ovom svijetu**, izjavljuje Werther. Ipak, ona je često fatalna i ne dopušta kompromis. Romantičarska je vizija ljubavi tragična.

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Romantizam

Književnopovijesno razdoblje

- javlja se krajem 18. stoljeća, a punu afirmaciju doživljava od 1800. do 1840. g.
- prva moderna književna epoha

Kontekst

- Francuska revolucija, Napoleonova osvajanja, nacionalni pokreti
- opća društvena melankolija kao posljedica razočaranja u suvremene društvene vrijednosti
- razočaran pojedinac osjeća nesklad između sebe i svijeta, izdvaja se od društva i traži mir u prirodi
- romantičar je prožet **svjetskom bolju** (osjećaj tuge i malodušnosti zbog nesklađa idealja i stvarnosti) koja rađa kult patnje

Romantičarske teme

- osobne preokupacije (intima, ljubav)
- buntovništvo i odmetništvo
- priroda (egzotični pejzaž)
- **mistične i okultne teme**
- nacionalne teme (povijest i folklor)

Romantičarska poetika

- umjetnik kao genijalni nadahnuti pojedinac
- kult osjećaja
- subjektivizam
- sloboda književnoga izraza: prodor lirskoga u epiku i dramu (epistolarni roman, roman u stihu)

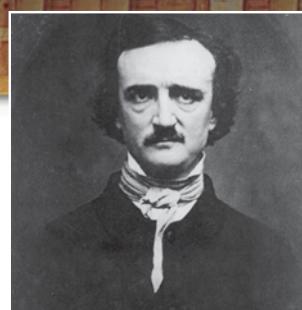

Čežnja za nečim dalekim i nedostižnim tipična je za romantičare. Čežnuli su tako za prošlim vremenima – za srednjim vijekom, na primjer, koji su vrlo cijenili, za razliku od prosvjetiteljstva. Romantičari su, osim toga, čežnuli za dalekim kulturama – Orijentom i njegovom misticom, primjerice. Inače, privlačila ih je noć, sumrak, stare ruševine, natprirodnici elementi. Zaokupljala ih je takozvana »mračna strana« života, to jest ono nejasno, neugodno, zagonetno.

(Jostein Gaarder, *Sofijiin svijet*)

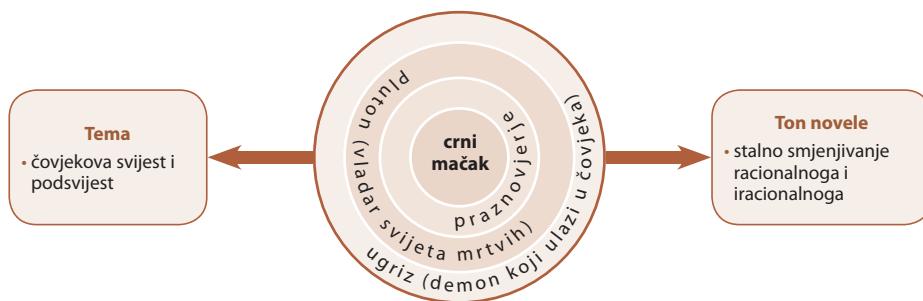
Edgar Allan Poe

(1809. – 1849.)

američki književnik

CRNI MAČAK

• Racionalno viđenje neke iracionalne sile – to je najveća koncentracija strave.
(E. A. Poe)

UVODNI DIO (ispovijest čovjeka koji čeka izvršenje smrte kazne): (...) Ali sutra mi je umrijeti, i danas želim olakšati sebi dušu. Neposredna mi je namjera podastrjeti svijetu, jednostavno, sažeto i bez popratnih primjedbi, niz običnih svakidašnjih zbivanja. Svojim su me posljedicama ta zbivanja užasavala – ta su me zbivanja mučila – ta su me zbivanja uništila.

SREDIŠNJI DIO (retrospekcija) – psihološka analiza glavnoga lika:

- **zloduh neumjerenosti** (alkohol)
- **duh nastranosti** (čini ono što zna da ne smije)
- privrženost drugoga mačka u pripovjedaču izaziva ljutnju, a potom i mržnju: Da mi jedna nerazumna zvijer – čijeg sam sudruga s preziron umorio – da mi jedna nerazumna zvijer nanese – meni, čovjeku, stvorenom na sliku i priliku Svetišnjeg Boga – toliko nepodnošljiva jada!
- **zločin** (silazak u podrum)
- **reakcija zločinca**: hladnokrvno planiranje kako se riješiti ženina tijela
- **otkrivanje zločina**: pripovjedač se ne može oteti pobjedičkom raspoloženju i kuca po zidu u kojem je zazidao suprugu.

Pripovjedač se od dobra čovjeka i ljubitelja životinja pod utjecajem alkohola i duha nastranosti pretvorio u drugačiju osobu. Promjena u pripovjedačevu karakteru ključni je trenutak u noveli.

ZAVRŠNI DIO (obrat): – Nakon kucanja po zidu iznutra se čuje plač pa krik: jezovit, ali pobjedički (kao iz pakla od prokletih duša ili od zlih duhova koji se raduju muci tih duša). Policacijski ruše zid: vide leš, a na njegovoj glavi crvenih, razjaplenih usta i s jednim jedinim, rasplamsanim okom, sjedila je ona gnušna zvijer čija me prepredenost namamila na umorstvo, i čiji me izdajnički glas izručio krvniku.

Iracionalni motivi:

- ugriz mačka (demon koji ulazi u pripovjedača)
- požar u noći
- divovski lik mačka s omčom oko vrata na zidu koji nije srušen u požaru
- pojava drugoga crnog mačka - bijela mrlja koja sve više sliči vješalima
- zazidani mačak koji otkriva uboštvo

• Pjesnik strave i užasa, raspaljene mašte i bolesnih živaca, stvorio je fantastičan i morbidan svijet koji je u Charlesu Baudelairu našao oduševljenog poklonika i genijalnog prevodioca. Poe je i u hrvatskoj književnosti imao velikoga obožavatelja – Antuna Gustava Matoša.

(Nikola Miličević)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Realizam

Književnopovijesno razdoblje

- realizam (1830. – 1870.)
- vodeće nacionalne književnosti: francuska, ruska, engleska književnost

Kontekst (duhovna podloga)

- doba razvoja industrije, stjecanja kapitala, razvijanja gradova
- procvat znanosti (osobito prirodnih)
- ideja o svemoći znanosti koja može riješiti nagomilane društvene probleme
- materijalistička filozofija (pozitivizam – proučavanje činjenične stvarnosti)

začetnik psihološkoga realizma

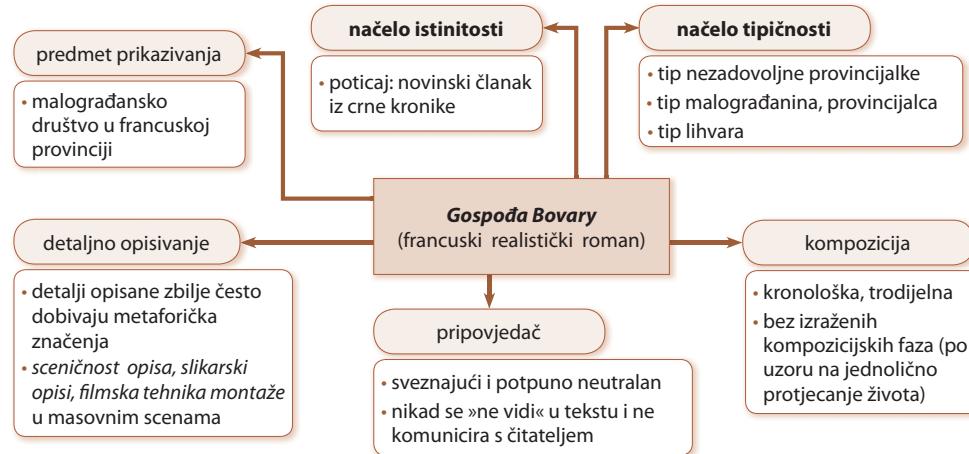

najveći francuski majstor stila

Gustave Flaubert

(1821. – 1880.)

GOSPOĐA BOVARY

Emma Bovary mlada je, lijepa i romantična žena, kćи imućnoga seoskog gazde, odgojena u samostanu.

Svoje zamisli o životu i ljubavi gradi na temelju romantičarske literature koju je čitala za vrijeme školovanja.

Udaje se za Charlesa, čestitoga, ali nezanimljivog lječnika koji ju obožava te oni započinju zajednički život u francuskoj provinciji. Nakon nekog vremena Emma počinje propitivati svoj brak i život.

Razočarana monotonijom bračnoga života, Emma sreću o kakvoj je čitala u literaturi pokušava pronaći u ljubavnicima (Léone, Rodolphe). U početku je sretna, ali ljubavnici ne opravdavaju njezinu očekivanja.

Prezadužena i ostavljenja, Emma sve više tone. Život završava samoubojstvom.

Bovarizam označuje nemoćnu čežnju osrednjih duhova prema visinama, odnosno čovjekovu sklonost da, poput Emme, smatra kako je rođen za nešto bolje od onoga što mu život donosi.

Roman Gospođa Bovary počeo se objavljivati u nastavcima, ali prije nego što je tiskan u cijelosti, optužen je zbog nemoralna, raskalašenosti i poetiziranja brakolomstva. Na sudskom procesu održanom u Parizu 1857. godine vješti je odvjetnik uspio obraniti Flaubertovo djelo koje je dobio dopuštenje za tiskanje.

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Fjodor Mihajlovič Dostoevski

(1821. – 1881.)

najznačajniji prethodnik moderne proze

- Mene nazivaju psihologom: to nije točno, ja sam samo realist u višem smislu riječi, tj. ja slikam svu dubinu čovjekove duše.

(Dostoevski o sebi)

ZLOČIN I KAZNA

KOMPOZICIJA, FABULA

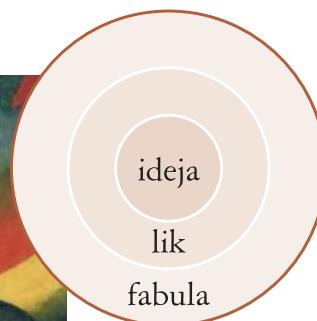
- fabula je oblikovana oko uboštva (sličnost s fabulom kriminalističkoga romana)
- pregledna radnja (pretežito kronološka, uz povremene retrospekcije)
- fabularni tijek:
 - priprema za uboštvo
 - uboštvo
 - psihološko slamanje Raskolnjikova koji je stalno na rubu priznavanja zločina

TEMA

- želja za društvenom afirmacijom
- pitanje čovjekova identiteta
- pitanje čovjekove odgovornosti

- središnja tema – etičko pitanje: Imala li čovjek pravo u ime viših ciljeva ubiti drugoga čovjeka?
- Raskolnjikovljeva teorija po kojoj se ljudi dijele na »nižu« i »višu« vrstu, a iznimnim pojedincima sve je dopušteno (*Jedna smrt za stotinu života*) jer su oni pokretačka snaga čovječanstva

- Jedna smrt za stotinu života!
- Samо sam jednu običnu gnijudu ubio, Sonja, beskorisnu, odvratnu, štetnu gnijudu.

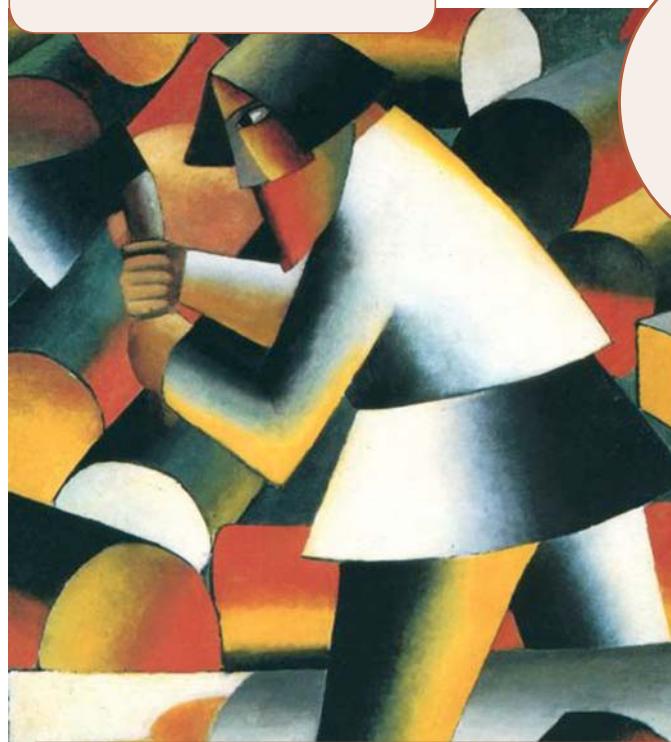

VRSTA ROMANA

- psihološki roman
- socijalni (društveni) roman
- roman ideja

LIKOVNI

- likovi su tipovi** (nositelji zajedničkih osobina):
 - Rodion Romanovič Raskolnjikov – siromašni student željan društvene afirmacije
 - Sonja – prostitutka, žena s dna društvene ljestvice; žena patnica
 - psihološko-socijalna motivacija lika
- likovi su zastupnici određene ideje:**
 - filozofsko-etička karakterizacija lika

STILSKA OBILJEŽJA (realistička, modernistička)

- detaljno opisivanje prostora i likova
- pripovjedački postupci: unutrašnji monolog, dijalog, pripovijedanje, opisivanje
- opis prostora oblikuje lik: naglašava njegove osobine (socijalna uvjetovanost lika)
- modernistička obilježja:** literarno oblikovan »život« samih ideja, eseistički elementi (filozofske ideje), subjektivno vrijeme, nepouzdani pripovjedač (uz pripovijedanje u 3. licu), unutrašnji monolog
- elementi simbolizma (san, halucinacije, groteska)

Realizam

Književnopovijesno razdoblje

- realizam (1830. – 1870.)
- vodeće nacionalne književnosti: francuska, ruska, engleska književnost

Književne vrste

- prevladavaju novela, pripovijetka i roman

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Modernistička proza

- javlja se kao odgovor na realističku poetiku objektivnoga pristupa temi i književnika kao analitičara društvenih zbivanja
- u književnost se uvodi subjektivizam
- pisci se bave psihologijom junaka
- junak nije više samo društveno već i duhovno, intelektualno biće
- težište se prebacuje s vanjskoga svijeta na unutrašnje proživljavanje lika

U središtu su uglavnom likovi intelektualaca kakve je u književnost uveo Janko Leskovar. To su pasivni pojedinci koji se ne uklapaju u društvenu sredinu, zaokupljeni su svojim unutrašnjim životom, a uglavnom završavaju tragično.

Dezintegracija realističke proze

- fabula više nije primarna
- prevladavaju opisi stanja likova (psihologizacija)
- impresionistički pejsaž – psihološko stanje lika predstavljeno je slikom pejsaža

stilska obilježja:

- defabularizacija
- psihološka analiza
- unutrašnji monolog

Autorsko priopovijedanje na mnogim se mjestima prekida monologima glavnoga lika, pismima, ulomcima dnevnika.

Milutin Cihlar Nehajev

(1880. – 1931.)

BIJEG

Bijeg je roman lika. U njegovu je središtu sudbina Đure Andrijaševića, intelektualca koji završava tragično u sukobu sa sredinom, ali i sa samim sobom.

• Osnovni se sukob smješta unutar lika; napetost je u samom karakteru, u njegovoj unutrašnjoj slojevitosti. Svekoliki svijet promatra se iznutra, kroz optiku samo jednog lika.

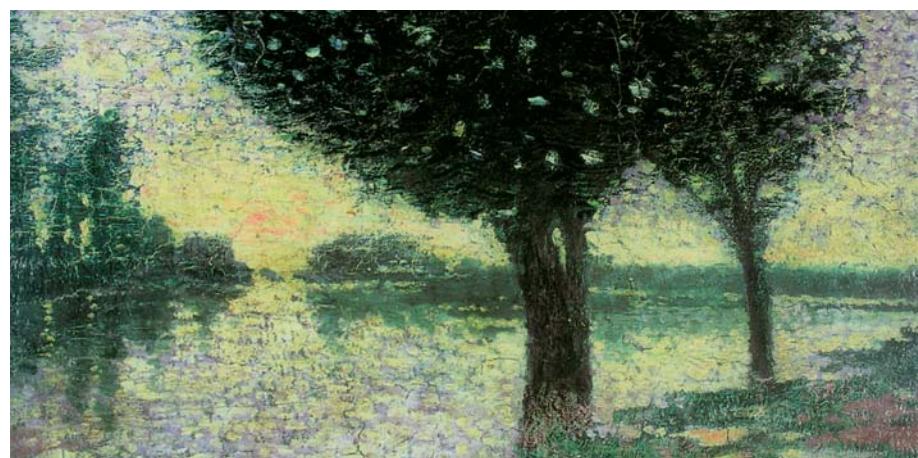
Sadržaj romana predstavlja unutarnju analizu Đure Andrijaševića, traženje odgovora na pitanje što je dovelo do njegova sloma.

• U trenucima kada treba donijeti važne životne odluke, kada se od njega očekuje akcija, Andrijaševiću nedostaje volje i energije i on se prepusta snatrenju i kontemplaciji.

• Budući da je Andrijašević poražen i prije nego što je počela radnja, preostaje još samo »odmatanje filma«: autoanaliza, traženje uzroka propadanja, prekapanje po prošlosti, misljena aktivnost.

• Kao literarni tip Andrijašević i nije neka novost: on je samo modernizirana varijanta »suvišnog čovjeka«, lika koji je tematiziran u brojnim ruskim romanima 19. stoljeća. Riječ je o talentiranim sanjarima, ljudima značajna intelektualnog potencijala, ali koji zbog imanentnih slabosti nisu dorasli problemima praktičnog života i zahtjevima sredine u kojoj djeluju. Njihova je osnovna značajka pasivnost, preosjetljivost, egoizam, neurotičnost, nesposobnost konformističke socijalizacije, predisponiranost za poraz.

(Krešimir Nemeć, *Povijest hrvatskog romana od 1900. do 1945. godine*)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Avangarda

Književnopovijesno razdoblje

- avangarda (1910. – 1930.)

Avanguardni smjerovi

- futurizam (Italija, Rusija)
- ekspresionizam (Austrija, Njemačka)
- nadrealizam (Francuska)

Pobuna protiv tradicije (poetika osporavanja)

Franz Kafka

(1883. – 1924.)

klasik modernizma

PREOBRAZBA

Kad se Gregor Samsa jednog jutra probudio iz nemirna sna, ustanovio je da se u svom krevetu pretvorio u golema kukca.

Najznačajnija djela

- pripovijetke:**
Preobrazba
Seoski lječnik
Umetnik u gladovanju
- romani:**
Proces
Dvorac
Amerika

Probuditi spavače i ukazati im na istinski život. (temeljna poruka Kafkina djela)

TEMATIKA

- doživljaj dehumaniziranoga svijeta kao mesta tjeskobe i okrutnosti
- odnosi unutar obiteji (nerazumijevanje, nemogućnost komunikacije)

GLAVNI LIK

- trgovački putnik Gregor Samsa

KOMPOZICIJA

- tri dijela u kojima se prati postupnost preobrazbe
- 1. fizička preobrazba
- 2. promjena glasa (nemogućnost komunikacije)
- 3. sužavanje vida i odnosa prema prostoru

STILSKA OBILJEŽJA (magički realizam)

- hladno, neutralno pripovijedanje:** sve se bilježi vrlo precizno i objektivno, opisi su detaljizirani i slikoviti
- stvaralački postupak utemeljen na **paradoksu:** spaja se nespojivo (realistično i fantastično), ali to nikoga ne začuđuje
- elementi ekspresionizma (strah, tjeskoba) i nadrealizma (san, halucinacije)
- tjeskobna, **kafkijanska atmosfera**

KNJIŽEVNI VREMEPLOV

Književnopovijesno razdoblje

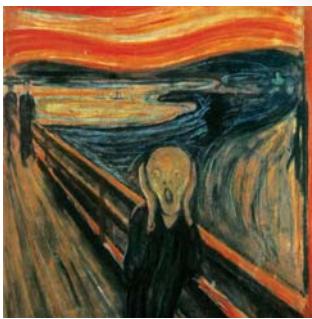
- AVANGARDA
- hrvatski ekspresionizam
(1914. – 1928.)

Kontekst

- Prvi svjetski rat, poratno razdoblje
- ekspresionizam kao umjetnički odgovor na postojeće stanje

Poetika ekspresionizma

- pobuna protiv *kulta ljepote*
- antimimetičko načelo:** Umjetnost nije *prešlika iskustvenog svijeta*
- umjetnik u djelu daje unutrašnju (duhovnu) stvarnost, **ekspresiju**
- autonomija boje** – njome se izražava duhovna stvarnost, ovisna samo o umjetniku

Iskazati i oglasiti sve krikove ovoga svijeta!

PREOBRAŽENJA (1920.)

Tematika

- pjesnički svijet otvara programatskim pjesmama **Pjesnici** i **Moja preobraženja**
- središnji dio zbirke čine pjesme koje obrađuju različite teme – **ljubav, smrt, tijelo, pjesništvo, odnos prema Bogu ...**
- zbirka završava pjesmama **Opomena** i **Budući**, svedremenskim porukama upućenim imaginarnom čitatelju

Stilska obilježja

- škrtost izraza – racionalizacija riječi, eliptičan izraz
- boja kao simbol (jake boje, kontrasti)
- dojam krika (sažetost, glagoli)
- slobodni stih
- uglavnom nema interpunkcije
- grafički izgled pjesme (ukazuje na sadržaj)

Činitelji pjesničkoga ritma

- duljina stihova
- zvučne figure: asonanca, aliteracija, onomatopeja
- ponavljanja
- opkoraćenje, prebacivanje, prijenos
- grafički raspored stihova

pjesnik, esejist, kritičar

Antun Branko Šimić

(1898. – 1925.)

Pjesnici

Pjesnici su čuđenje u svijetu

Oni idu zemljom i njihove oči
velike i nijeme rastu pored stvari

Naslonivši uho
na čutanje što ih okružuje i muči
pjesnici su vječno treptanje u svijetu

Duša stvari govori duši čovjeka. Ako svaki čovjek ne čuje ono što govore stvari, zar to znači da stvari ne govore čovjeku?

(Vijavica, 1918.)

Moja preobraženja

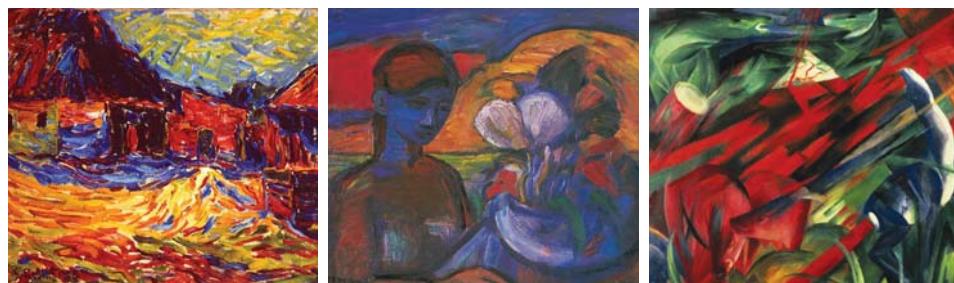
Ja pjevam sebe kad iz crne bezdane i mučne noći
iznesem bijedo meko lice u kristalno jutro
i pogledima plivam preko polja livada i voda

Ja pjevam sebe koji umrem na dan bezbroj puta
i bezbroj puta uskrsnem

O bože daj me umorna od mijena
preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenljivu i vječnu zvijezdu
što s dalekog će neba noću sjati
u crne muke noćnih očajnika

Pjesnik je čisto i osjetljivo ogledalo u kojem se prelama mračno lice stvarnosti. On ne protestira, on suošće, izjednačuje se, preuzima sudioništvo u ocjanju, u krugovima koji se zatvaraju.

(Jure Kaštelan)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Antun Branko Šimić

(1898. – 1925.)

pjesnik, esejist, kritičar

PREOBRAŽENJA (1920.)

Ključni pojmovi

- pjesnikova ekspresija
- duhovna stvarnost
- simbolika boje
- škrtost izraza
- grafički raspored stihova
- odsutnost interpunkcije
- slobodni stih
- pjesnički ritam

Vizualna slika (osjetilna stvarnost) **preobražava se** u pjesnikovoj svijesti **u ekspresiju** (duhovnu stvarnost).

Naslikana ptica nije ptica nego: slika. Realno tlo (pjesnikov život, biografija) i pjesničko tlo (stvaralaštvo) – to su dvije različite stvarnosti.

(Jure Kaštelan)

Hercegovina

Ja koračam livadama plav od sutona
Na rubu livada je kuća parnog mlina
Iz daljine
to je krvlju namrljana uglasta i gruba
slikarija na nebu

I što god bliže stižem, sve glasnije viču
nebrojene užarene opeke
Ko ne zna, mislio bi da seljaci slave kakvu slavu

Ispod brežuljaka crni vlak se vuče
odmjereno udara
i vrišti
svoj dolaz još dalekoj nevidljivoj stanici

Noć i ja na brdu

Poda mnom načas izrone iz mraka
kuće stabla dvorišta i njive
I opet utoru u mraku
ko u svijestि¹

Iz tame u me gleda nekoliko svijetlih bijelih prozora:
ko nekoliko bijelih svečanih časova
iz crnog života ljudi

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Drame

Simbolističko-ekspresionistička faza (ciklus legendi)

- Legenda
- Maskerata
- Kraljevo
- Kristofor Kolumbo
- Michelangelo Buonarroti
- Adam i Eva

Ekspresionističko-realistička faza (ratni ciklus)

- Galicija (kasnije U logoru)
- Vučjak
- Golgota

Psihološka faza (analitičko-realističke drame) – ciklus o Glembajevima

- U agoniji
- Gospoda Glembajevi
- Leda

Aretej ili Legenda o svetoj Ancili, rajskej ptici (posljednja Krležina drama)

Miroslav Krleža

(1893. – 1981.)

GOSPODA GLEMBAJEVI

MJESTO RADNJE, VRIJEME RADNJE

- Dramska se radnja odvija na jednom mjestu (palača imućne bankarske obitelji Glembay) u svega nekoliko sati (između 1 i 5 sati ujutro).
- Sužavanjem prostora i vremena, pozornost je usmjerena na odnose među likovima, na njihova psihološka proživljavanja.

TEMATIKA

Prikazujući uspon i pad Glembajevih, koji su potekli od međimurskih seljaka, a zločinima, prijevarama i ženidbama popeli se na vrh društvene ljestvice i postali zagrebačka gospoda, Krleža ukazuje na slom Austro-Ugarske Monarhije: slom u glembajevskom salону odraz je sloma koji zahvaća Monarhiju u cjelini.

LIKOVU

U prvom se planu nalaze psihološki produbljeni likovi, članovi obitelji Glembay:

- Naci (Ignjat Jacques) Glembay – bankar, tajni savjetnik
- Barunica Castelli-Glembay – njegova druga supruga
- **Leone Glembay** – Ignjatov sin iz prvoga braka
- sestra Angelika – udovica starijega Glembayeva sina Ivana.

U središtu je dramske radnje lik Leonea Glembaya. Temom povratka sina u zavičaj otvara se prostor za psihološki sukob (između likova i unutar lika), a istovremeno se pokreće radnja otkrivanjem tajni iz prošlosti. Leoneov je lik poveznica svih elemenata drame.

vanski sukob

1. čin: Leone – Silberbrandt
2. čin: Leone – otac
3. čin: Leone – barunica Castelli

Leone

glembajevska priroda – daniellijevska priroda

unutarnji sukob

- nagon
- tjelesno
- animalno

- razum
- duhovno
- ljudsko

glembajevska priroda

daniellijevska priroda

Ostali su likovi određeni socijalno i psihološki. U njihovim se dijalozima otkriva licemjernost i nemoral društvenoga kruga kojemu Glembayevi pripadaju.

KOMPOZICIJA

U odnosu prema čitavoj trilogiji, drama *Gospoda Glembajevi* ekspozicija je u kojoj ne upoznajemo samo mnoga lica koja su se te jubilarne noći našla u domu Glembaya nego i čitavu historiju Glembajevih. U prvom činu to je upoznavanje još u punom sjaju, a muti ga samo Leonov sarkazam pred obiteljskim portretima: tek u drugom, kada između oca i sina započinje dugo odgađani obračun, diže se potpuno zavjesa u glembajevsku prljavštinu, otkrivaju se detalji nekih smrti, bankrotstva, histerija, koji su bili pod obiteljskim dekorom sakriveni za profane oči, kao obiteljske tajne. Treći čin već je početak brodoloma.

(Marijan Matković)

STILSKA OBILJEŽJA

- klasična dramska struktura (tri čina, poštivanje pravila trojnoga jedinstva)
- dramska napetost rezultat je dramskoga sukoba (odnosa među likovima, sukoba unutar lika)
- govorna karakterizacija likova (agramerski obojen njemački jezik)
- naturalistička obilježja (biološka motivacija glavnih likova)
- vrsta: psihološka drama

• Dramska radnja na sceni nije kvantitativna. (...) Ne može dakle biti dobre drame bez unutarnjeg psihološkog volumena kao glazbala i dobrog glumca kao svirača koji na tom glazbalu svira.

(Miroslav Krleža)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

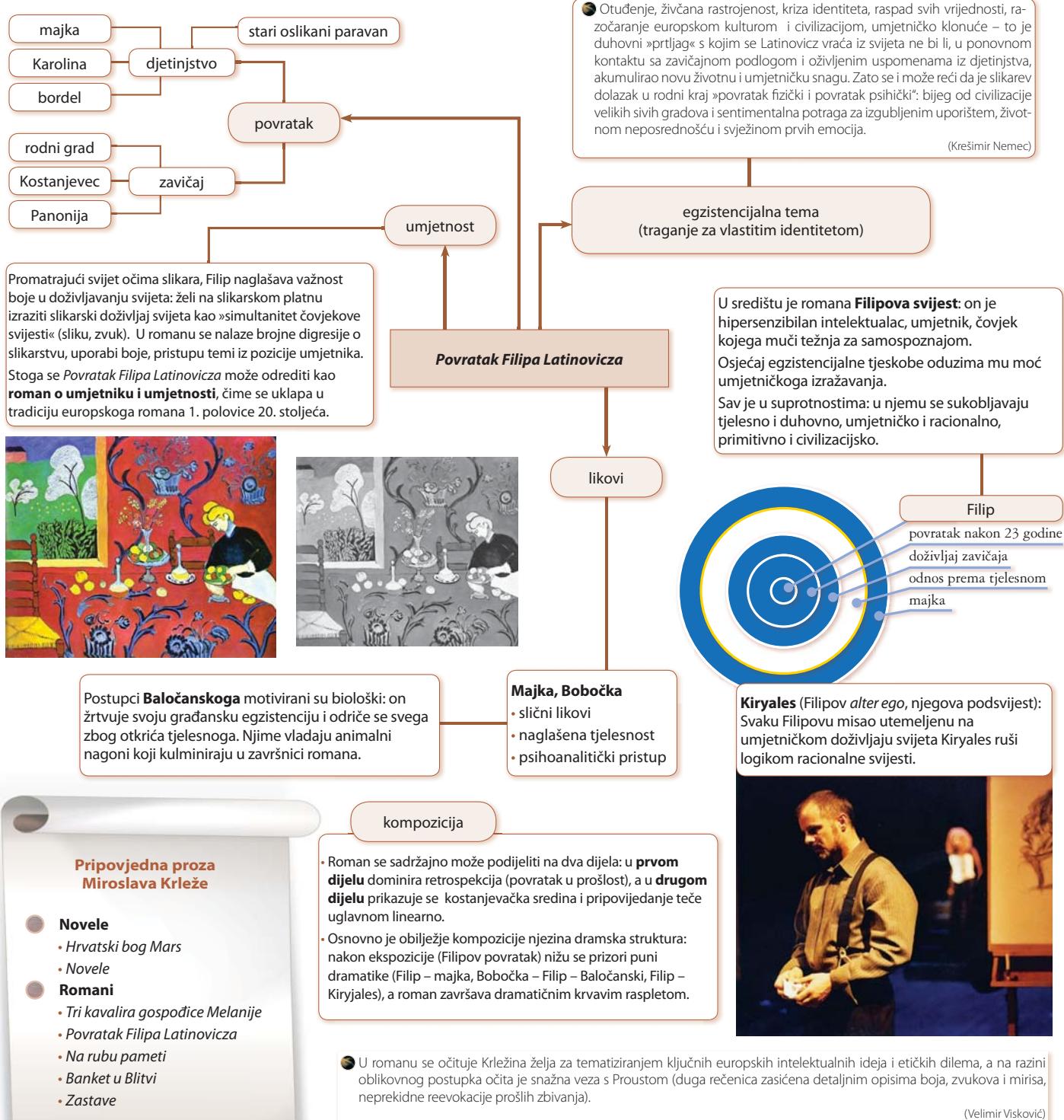

Miroslav Krleža

(1893. – 1981.)

POVRATAK FILIPA LATINOVICZA

Roman *Povratak Filipa Latinovicza* (1932.) prvi je moderni hrvatski roman. U njegovu je središtu lik slikara Filipa Latinovicza koji se nakon mnogo vremena vraća u rodni grad u potrazi za vlastitim identitetom.

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Kasni modernizam

Književnopovijesno razdoblje

- traje od četrdesetih do sedamdesetih godina 20. stoljeća

Obilježja

- obnavlja se dijalog s tradicijom: književnici se vraćaju velikim književnim temama (odnos pojedinca i društva – pojedinac u suvremenoj civilizaciji, smisao postojanja književnosti, smisao ljudske povijesti)
- književnost se isprepleće s filozofijom
- književna tehnika: prođor eseizma u roman

Stvaralaštvo Alberta Camusa (Od apsurda do pobune)

Camusovo se stvaralaštvo može podijeliti na **ciklus apsurda** (djela kojima se naglašava nihilizam u vremenu kada djela nastaju) i na **ciklus pobune**.

Ciklus apsurda

Stranac (roman)
Mit o Sizifu (esej)
Kaligula (drama)

Ciklus pobune

Kuga (roman)
Pobunjeni čovjek (esej)
Opsadno stanje, Pravednici (drame)

Albert Camus

(1913. – 1960.)

Albert Camus dobitnik je Nobelove nagrada za književnost 1957. godine.

STRANAC

TEMA

- prikaz života kao besmislenog i absurdnog
- čovjekova otuđenost – čovjek kao *stranac* u svijetu

KOMPOZICIJA

Roman je podijeljen u dva dijela: u prvom se dijelu prikazuje Mersaultov život kao život slobodnoga čovjeka, a u drugom njegov život u zatvoru te osuda.

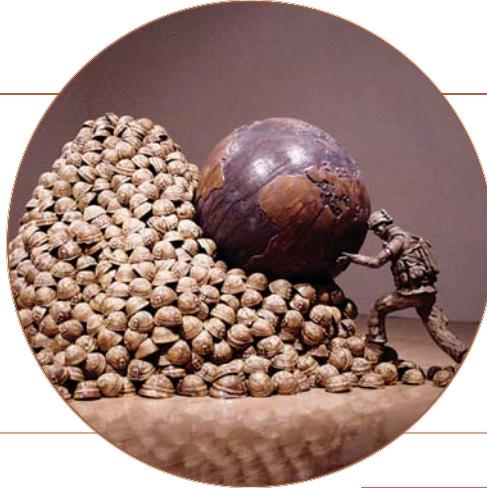
Karakterizacija lika (tehnika redukcije)

• Camus unosi promjene u karakterizaciju lika: citatelj očekuje psihološku razradu lika, ali ona izostaje. Prikazujući Mersaultov psihički život, Camus se koristi **tehnikom redukcije** – svodi njegov psihički život na elementarno, tj. na osjetilne dojmove. Tako se lik kreće samo u jednoj vremenskoj dimenziji – u sadašnjosti.

- Mersault je predstavnik otuđenoga čovjeka: doživljavajući život kao besmisleno postojanje, on je otuđen od društva, ravnodušan je prema svim njegovim institucijama.

VRSTA

- roman lika
- egzistencijalistički roman

Književnost je za njega napor da se izrazi besmislenost života i svijeta. Ona je čovjekovo povlašteno iskustvo lucidnosti, pokušaj obliskovanja stvari i dosezanje ljepote.
(Jere Tarle)

Filosofija apsurda – Mit o Sizifu

Zašto živjeti? Što čovjeku ostaje nakon raspada kršćanskih i građanskih vrijednosti? Ta se pitanja javljaju kada čovjek osjeća da mu je priroda strana, a svijet neprijateljski. Tada se javlja nepremostiv jaz između čovjeka i svijeta: **čovjek se u svijetu osjeća strancem**, svoje postojanje doživjava besmislenim i u njemu se javlja osjećaj **apsurda** svijeta i vlastitoga postojanja.

Polazeći od apsurda kao jedine izvjesnosti, čovjek na sebe (poput Sizifa) preuzima patnju življenja u svijetu bez boga i smisla. Takav je **junak apsurdna Sizif**.

Međutim, kada se (u trenutku svijesti) Sizif iznova vraća kamenu i ponovno ga gura, on prihvata život i jači je od svoje sudbine: *Nema sudbine koja se ne bi mogla nadmašiti prezirom*. Dakle, temeljni je ljudski stav upravo otpor protiv apsurda jer čovjek mora svome životu dati smisao.

SIZIFOV POSAO = ŽIVOT

APSURD

Rješenje?

PRIHVĀĆANJE SVOJE STIJENE, T.J. SVOJE SUDBINE

● Prije mnogo godina rezimiraо sam *Stranca* rečenicom za koju znam da je paradoksalna: »U našem društvu svaki čovjek koji ne plače na pogrebu svoje majke izvrgava se opasnosti da bude osuđen na smrt.« Htio sam samo reći da je **junak te knjige osuđen zato što ne pristaje sudjelovati u igri**. U tom je smislu on stranac u društvu u kojem živi, on lunja po strani, po periferiji svog privatnog života, osamljeničkog i senzualnog. I zato su čitatelji u napasti da ga smatraju izgubljenim bijednikom. Međutim, predodžba o tom liku bila bi točnija, odnosno bila bi bliža onome što je autor želio, kad bi se čitatelj upitao u kakvoj to igri Mersault ne želi sudjelovati. (...) On govori ono što jest, on odbija prikrivati svoje osjećaje, a društvo se zbog toga odmah osjeća ugroženo. Traže, na primjer, od njega da kaže kako žali zbog počinjenog zločina, prema već posvećenoj formuli. On im odgovara da, što se toga tiče, osjeća više nezadovoljstvo nego pravo žaljenje. I ta ga nijansa stoji glave.

(iz Camusova predgovora američkom izdanju *Stranca*)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Jerome David Salinger

- američki književnik
(rođen u New Yorku)
- sudjelovao u Drugom svjetskom ratu
- Lovac u žitu (1951.)
- začetnik proze u trapericama

Jerome David Salinger

(1919. – 2010.)

Proza u trapericama

- Mislim time reći da su traperice stav, a ne hlače.

(U. Plenzdorf: Nove patnje mladoga W.)

Proza u trapericama naziv je za popularnu prozu koja nastaje šezdesetih godina prošlog stoljeća kao opreka intelektualističkoj prozi. Naziv je dobila po trapericama – odjevnom predmetu tipičnom za mladu generaciju koju ta proza opisuje.

LOVAC U ŽITU

Kompozicija

Haulden Caulfield, sedamnaestogodišnjak, na početku romana nalazi se na liječenju i priča o događajima, odnosno krizi koju je proživio prošle godine (uoči Božića) kada je (ponovno) izbačen iz privatne škole jer nije položio završni ispit iz većine predmeta.

Pripovjedač

- pripovijedanje u 1. licu (ispovijest glavnoga lika)
- nepoznati pripovjedač: održava način na koji Holden vidi i doživljava svijet

Holden Caulfield

- srednjoškolac iz New Yorka
- inteligentan, ali emocionalno nezreo
- izbačen iz privatne škole (kritika autoriteta, licemjerja, načina ponašanja u školi, snobizma)
- odlučuje napustiti internat prije vremena pa odlazi u grad
- luta gradom i susreće se sa svjetom odraslih

Svijet odraslih (New York)

- licemjerje
- lažne vrijednosti
- lažni autoriteti
- svijet »zabave«: hoteli, barovi, prostitucija, opijanje

Naslov romana

- Sad svejedno, stalno zamišljam mnogo male djece kako se igraju u jednom velikom žitnom polju. Na tisuće male djece, a nikoga u blizini... nikog odraslog, mislim... osim mene. A ja stojim na samom rubu jedne grozne provalije. Što mi je dužnost, trebam uloviti svakoga tko se zaleti prema provaliji... hoću reći, ako netko trči ne gledajući kuda ide, ja moram iskrsnuti odnekud i uloviti ga. To je sve što bih radio čitavog dana. Da budem takav neki lovac u žitu. Znam da je to ludo, ali je to jedino što bih doista želio biti.

(Lovac u žitu)

Način izražavanja (jezik)

- primjereno pripadnicima njegove generacije
- blizak usmenom izražavanju (govor)
- urbani sleng

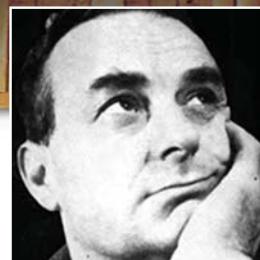

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

RUKE

Ranko Marinković

(1913. – 2001.)

viški Voltaire

ANĐEO

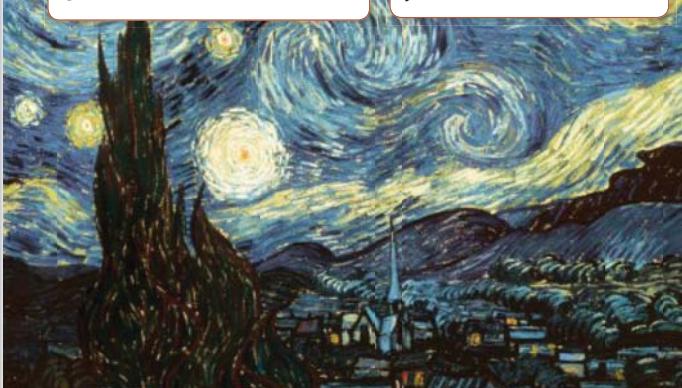
Naglasak je u noveli na unutrašnjem majstorovu proživljavanju. Iako pokušava sam sebe zavarati, bolesni majstor sve jasnije uviđa da je Lojz neiskren, da samo čeka njegovu smrt.

Upravo zbog toga majstor ne može završiti svoj nadgrobni spomenik kojim bi izrazio sebe kao umjetnika – umjesto izraza lica koji je želio dobiti (tuga, sna-ga anđela), anđeo na spomeniku imao je glupavu, prijetvorno Lojzekovo lice.

Anđeo je priča o klesaru Albertu Knezu, knezu među klesarskim obrtnicima, majstoru kojega su i neki kipari smatrali umjetnikom. Istovremeno, to je novela koja se bavi temom života kao ironije: majstor smatra da je pomogao malome Lojzu, a Lojz ga se, kao odrastao čovjek, samo želio što prije riješiti.

Time majstrov život postaje bezvrijedan, a Lojzek postaje osoba koja mu to daje na znanje, osoba koja naslijedi njegov posjed, ali i njegov život (majstorova supruga Frida).

Ironičan smisao novele
Lojze je pravolice anđela (nadgrobno spomenika majstoru) – sve je privid, stvarna je samo sebičnost.

Još jedno zvonce s groblja; ovo je danas valjda posljednje, već pada sumrak. A onaj kome zvoni već je u kutiji kao lutka, kao da ga šalju na dar nekom ludaku što pravi kolekcije tih strašnih igračaka.

(Ranko Marinković)

Pripovjedna proza

Novele

- Pod balkonima • Ruke (1953.) • Poniženje Sokrata

Romani

- Kiklop • Zajednička kupka • Never more

Drame

- Albatros • Glorija
- Politeia ili Inspektorove spletke • Pustinja

Kazališne kritike i eseji

- Geste i grimase • Nevesele oči klauna

Ruke
novelistička
zbirka

U prvom izdanju objavljene su još tri novele (Mrtve duše i U znaku vage – kasnije uklopljene u roman Kiklop te Karneval – prebačena u zbirku Poniženje Sokrata), a u konačnu autorsku redakciju zbirke uklopljena je uvodna nova Samotni život tvoj.

Samotni život tvoj

Suknja
Prah
Anđeo
Koštane zvijezde
Benito Floda von Reltih
Ruke
Zagrljav

...

S dopuštenjem lijeve riječi niže desna i mrlja se širi a sparno je ljeto: fratić hoda Issom a mladost objesna u prašinu baca sve što nam je sveto, a i što bi drugo: podsmješljiva usta (kad nam glas ostari i snaga kad susta) upravljalj će svijetom ko posljednjom slamkom: Što smo mi životu – što nismo, šjor Ranko? ...

Jakša Fiamengo, Zavičajna pjesma (Ranku Marinkoviću, Melkioru viškom)

RUKE

U noveli su dijelovi tijela antropomorfizirani (ruke, noge, obraz), a sve je uklopljeno u stvaran kontekst (Drugi svjetski rat).

s
m
i
j
e
h
n
a
p
s
u
r
d
o
m

Uvodni dio: pripovjedač gleda ispred sebe (čovjeka čije su) ruke prebačene na leđa, iznad zadnjice, kako se odmaraju jedna u drugoj. Ljeva se mazi u naruču desne, spretnije, snažnije, pametnije, ozbiljnije.

Središnji dio: pripovjedač prati razgovor, a kasnije i svađu Lijeve i Desne.

Ljeva

- raspjevana, emotivna
- ne zna pisati i čitati, ali zna držati knjigu
- ne vjeruje riječima: one prevare čovjeka, čovjek često kaže ono što ne misli (Riječi su maska.)
- nije izgubila vezu s prirodom

Ljeva ide za intuicijom, pokretom, naslućenim, a ne izgovorenim.

- prolazak Djevojčice i Dječaka, Dječakova drskost (pljuvanje), okrutnost Desne (udara Dječaka), dolazak Oca

Završni dio – incident na ulici

Desna

- ozbiljna, razumna
- zna pisati (iako ne zna čitati), zna litiati knjigu ...
- vjeruje riječima
- vodi konverzaciju, nastupa, širi horizonte
- postavila se između čovjeka i prirode
- pazi da netko ne uvrijedi čast
- potpisuje smrtnе presude

Desna je racionalna: ona radi, čini i djeluje.

- ruke se ujedinjuju tijekom fizičkoga sukoba s Ocem

- Pad: Dvije okrvavljenje ruke na asfaltu.
- Pomirenje i zajednički odlazak: A Obraz tada pljune u njih, da bi ih oprao od blata i krvi.

- Tematska riječ: čast (Kada joj je povrijeđena čast, Desna djeluje – potpisuje smrtnu presudu, udara ...)

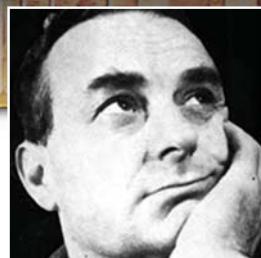
- Metafora »okrvavljenje ruke« ovdje dobiva doslovno značenje.

• No koliko god duh bio dominantan i inventivan u svojim dovijanjima, ipak se obraća ruci da za njega radi.

(Ranko Marinković, Traktat o ruci)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

viški Voltaire

Ranko Marinković
(1913. – 2001.)

RUKE

PRAH

Početak novele – neobično predstavljanje lika jezičnom igrom: *Ah, pozna ga, pozna ga! To je ono oblo, pravilno n kao krila galeba. Na nju je upozoravao neka ga ne piše u njegovoj adresi kao u On nije Touko, nije Jauku, Japanac. On je Jan-kin, Tonko plemeniti Jankin, a ne neki tamo Touko Jau-Kiu, Kiu-Šiu, Šiu-Micu (...).*

U središtu je novele lik staroga čudaka **Tonka pl. Jankina** koji nije mogao ni nakon jedanaest godina preboljeti svoju veliku ljubav Anu. Sadržaj je novele usmjeren na pokazivanje njegova unutrašnjeg svijeta.

Drugi je sloj novele odnos staroga i novoga vremena: staro je vrijeme predstavljeno likovima Tonka i starice (na brodu), a novo vrijeme likom geometra, Anina muža. Ana je poveznica tih dvaju vremena: ona je istovremeno idealizacija staroga vremena i «običnost» novoga vremena.

Završetak novele simbolično pokazuje kako Tonko pripada nekom drugom vremenu, a sada se našao u zagrlju novoga doba koje je promjenilo sve ono do čega mu je nekada bilo stalo. Marinković uvodi pirandelovski potez lika koji se želi izboriti zaigranje svoje uloge do kraja.

Novela bi moga imati i drugi naslov, zapravo citat iz djela koji najbolje opisuje Tonko - psihičko stanje: ... na mučnoj stazi jedne prošlosti (s koje je vrijeme ispralo svu bjelinu).

ZAGRLJAJ

(posljednja novela u zbirci)

Pripovjedač

Marinković polazi od Pirandellove teze da je čovjekovo »ja« rascijepljeno na bezbroj ličnosti. U svojoj je noveli uveo tri uloge: autorsko ja, pripovjedačko ja i treće ja.

autorsko ja

(lik, književnik koji pokušava pisati)

treće ja

sam književnik Ranko Marinković koji piše novelu

pripovjedačko ja

(pripovjedač koji vodi dijalog s likom, tj. autorskim ja)

Tema

pisanje – opservacija, promatranje, analiza postupka

Crna mrlja (Književnost i društvo)

Kapljica tinte (METONIMIJA KNJIŽEVNOSTI) razljava se po papiru (ŽIVOT).

Kompozicija novele

Uvodni dio: pisac pokušava nešto napisati, a pripovjedač ga promatra. Nakon neuspjelog pokušaja pisanja (samo prva rečenica) pisac izlazi na ulicu

Središnji dio: pisac izlazi, gleda ljudе na ulici i razmišlja o tome kako odabratи temu za djelo.

Stvarnost (ulica, obala)

• šjor Bepo i šjor Bernardo	• financ	• žandar	• žandar (sam hoda obalom), a pisac ga prati	• pisac »zagrlji« žandara – izabrao je TEMU

Završni dio: Posljednje stranice novele propituju odnos umjetnosti i života. Temeljno je pitanje simbolike zagrljaja na kraju novele.

Plašio si mi maštu, razgonio i proždrao rečenice još dok su se radale u glavi, trovalo mi sve izvore misli ... Mašta mi se šuljala podvijena repa dok si se ti šepurio po svijetu, bježala od tebe, od onoga što ti doista jesu i što se dešava zbog tebe i sklanjala se po brijačnicama, po trafikama, motala se oko nogu smiješnim starcima, čudacima, prosaćima, prošačila i krala komadiće života na rubu stvarnosti, ali ovo tu, ovo ovako ... u posljednjem zagrljuju – nije mogla smisliti. A sad se, gle, to i dogodilo, ali napisati više ne mogu! Moram te držati i umrijeti ... (Zagrljaj)

Umjetnost otvara više mogućnosti nego stvarnost, ali stvarnost sugerira da se izmisljeni likovi doživljavaju kao zbiljski, granice su krhke i jedva uočljive, postoji samo trajni dijalog između zbilje i umjetnosti, odnosno pripovjedača i Črne Mrlje s početka priče. (Juljana Matanović)

Pripovjedna proza

Novele

- Pod balkonima • Ruke (1953.) • Poniženje Sokrata

Romani

- Kiklop • Zajednička kupka • Never more

Drame

- Albatros • Glorija
- Politeia ili Inspektorove spletke • Pustinja

Kazališne kritike i eseji

- Geste i grimase • Nevesele oči klauna

Ruke

novelistička zbirka

Samotni život tvoj

- Suknja
- Prah**
- Anđeo
- Koštane zvijezde
- Benito Floda von Reltih
- Ruke
- Zagrljaj**

Zagrljaj je narativna slika ključnog literarno-humanističkog problema i metode Marinkovićeve umjetnosti uopće.

(Bruno Popović)

...

Uz limenu glazbu, bubnjeve, fanfare pod krabuljom smijeha iskri nujna sjeta: što će od nas biti kad se posve spare samotni naš život, sjena vrućeg ljeta? Ironijom treba branit dah života kad život iscuri i usud nas smota i iznova pitat, žustro i potanko: Što smo mi životu – što nismo, šjor Ranko? ...

Jakša Fiamengo, Zavičajna pjesma (Ranku Marinkoviću, Melkioru viškom)

KNJIŽEVNI VREMENI PLOV

Druga moderna

Književnopovijesno razdoblje

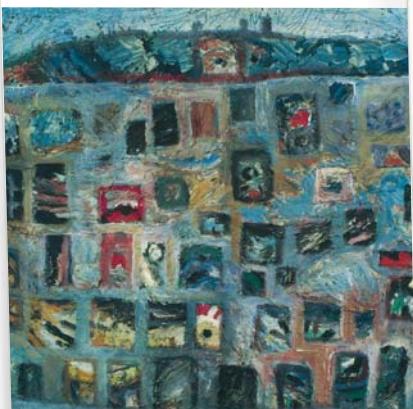
• 1952. g. – 1969. g.

Proza u trapericama

• Mislim time reći da su traperice stav, a ne hlače.

(U. Plenzdorf: Nove patnje mladoga W.)

Proza u trapericama naziv je za popularnu prozu koja nastaje šezdesetih godina prošloga stoljeća kao opreka intelektualističkoj prozi.

Obilježja:

- prikazivanje generacije mladih, inteligentnih ljudi bez ciljeva, planova i sigurne budućnosti
- nezadovoljni su svjetom, ne priznaju društvene vrijednosti
- ograđuju se od malograđanske kulture koju doživljavaju kao kulturu odraslih
- sveznajući pripovjedač zamjenjuje se nepouzdanim pripovjedačem koji pripovjeda u 1. licu
- u jezik se unosi sleng, kolokvijalni urbani govor i dijalekt

• Sve je u izletničkoj pustolovini Šoljanove male skupine od početka bilo promašeno i apsurdno, ali kao da je bilo neizbjegljivo, sudbinski predodređeno. To vijugavo traganje za nečim neodređenim djeluje poput sna i zapravo je projekcija egzistencijalne strepnje i neuhvatljivosti ljudske egzistencije. (...)

Krajnji ishod pustolovine nije nimalo ohrabrujući: kretanje se zapravo odvija u začaranom krugu, pitanja o smislu ostaju bez odgovora, a na kraju puta/životu čeka nas ništavilo.

(Krešimir Nemeć)

Antun Šoljan

(1932. – 1993.)

naslov romana

• Za druge, znao sam, nema više pravog povratka. Nisu se imali kamo vratiti, ostavljeni u bespuću, izgubljeni. Za njih više ništa nije moglo početi iz početka, kao ni za ovog fratra ovdje, na kraju puta, ostaje da umre. Ovo što je za Roka bio samo **kratki izlet**, za njih je bilo konačno putovanje nakon kojeg se ne putuje više.

• ... ovdje kretanje, osvajanje prostora, postaje samo sebi svrhom, upravo poput besmislena ali upornoga kotrljanja kamena uz brije Camusovu Sizifu.

(Krešimir Nemeć)

tri tematska plana romana

- roman s egzistencijalističkom temom
- roman o izgubljenoj generaciji (model proze u trapericama)
- politička alegorija

egzistencijalistička simbolika

- **putovanje** – potraga za identitetom, traženje smisla života
- **prepreke na putu** – životni problemi, odluke i izbori
- **kružno gibanje** – uzaludnost života
- kratki izlet – život

- pripovjedač: mladi novinar, sudionik ekspedicije, predstavnik *umorne mladosti*
- Roko
- ostali članovi ekspedicije
- stari fratar

kompozicija

- uokvirena pripovjedačevim razmišljanjima o Roku
- kronološki prati tijek ekspedicije i slijedi model pikarskoga romana

vrsta

- egzistencijalistički roman (s elementima drugih proznih modela)

Lutanje – alegorijsko traganje za identitetom i osobnom slobodom

• (...) i video sam jasno, sve jasnije, da je svijet u koji sam stigao isti onaj svijet iz kojeg sam krenuo, video sam da stojim na rotoru krajolika, u samom središtu kruga, i shvatio sam da nisam nigdje drugdje nego na svoje mjestu.

I što sam drugo mogao nego da ga prihvatom? Što mi je, nakon svega, preostalo? Pognuo sam glavu i zakarčivši u krajolik prihvatio sam kamenu stazu pod nogama (...), prihvatio sam cijeli taj dobro poznati, banalni i jalovi krajolik koji mi je bio pred očima sve otkako smo krenuli na ovaj pohod.

»Panika i apatija su Prokrustova postelja na kojoj se raspinje duh moje generacije – kaže prvoosobni pripovjedač na jednome mjestu u romanu i tako ulazi u bit problema »umorne mladosti« koja nije sposobna nijednog trena živjeti u emocionalnoj stabilnosti i duhovnoj ravnoteži. Njoj je eskapizam imantan, pa zato ni ovdje kao u *Izdajicama*, nije važan cilj nego sam proces kretanja.

(Krešimir Nemeć)